

Kutatási beszámoló az SNN 126 230-as számú, „Védett területek a szlovén-magyar határ mentén. Az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai.” nevű kutatási projektben elért eredményekről

A kutatási eredmények bemutatása három részből áll. Az első a tudományos eredmények megfogalmazása, azok tudományos relevanciájának bemutatása. A második rész a kutatók egyéni teljesítményeit mutatja be, a harmadik pedig azt, hogy a kutatási eredmények miképpen épülhetnek be a térség fejlesztésébe, miképp válnak azok felhasználhatóvá a helyi közösségek számára.

A) Tudományos, alapkutatási eredmények

A kutatás egyik legfontosabb kitűzött célja az volt, hogy meghatározza azokat a tényezőket, amelyek a határ mindkét oldalán problémát jelentenek a nemzeti parkok és a helyi közösségek együttműködésében.

A kutatás során eltérő módszerekkel közelítettük meg ezt a kérdést.

1. **Problémák:** Már az első terepmunkák során is kiderült, hogy valós problémát jelent az Őrségi Nemzeti Park és a helyi faluközösségek, gazdálkodók közötti együttműködés. Ezt az interjúk, empirikus adatgyűjtés is alátámasztotta valamint több tanulmányban is kimutattuk.
- 1.2. A problémák okaira is sikerült rámutatni. Ennek egyrészt **történeti okai vannak**, ahogy arra Ispán Ágota és a szlovén kutatók (Munda Hírnök Katalin és Ingrid Slavec-Gradsinik) rámutattak: Egy peremhelyzetű közösségben a felülről érkező direktívák elfogadása mindig ellenérzést szül a központtal szemben. A térség (tehát az Őrség és Vendvidék) jövőjére vonatkozó viták valójában a helyi közösségek tudtától, akaratától függetlenül és szoros együttműködése hiányában került kijelölésre.
- 1.3. Dacára annak – amint azt a kutatócsoportban dolgozó ökológusok (Ulicsni Viktor és Babai Dániel) terepmunkáik során feltárták – hogy a **helyi természetismeret** bizony az egyik leggazdagabb a Kárpát-medencében. A lágyszárú növényekre vonatkozó tudás, a kaszálók fajgazdagságának ismerete igen jelentős. Ez a tudás, ez az ismeret nem, vagy csak igen csekély mértékben került bevonásra a térség természetvédelmi stratégiájának kidolgozásában.
- 1.4. Különösen olyan esetekben okoz ez gondot, amikor valamilyen jelentős **ember alkotta infrastruktúra** megjelenik, vagy eltűnik a térségben. A határzár megszüntetése, és a hozzá tartozó infrastruktúra felszámolása, a határ átjárhatóságát növelte meg jelentős gondot okozva a gazdálkodónak, és kihívást jelentve a vadgazdálkodás számára (erre Miha Kozorog kutatásai mutatnak rá). Más jellegű problémákat vetnek fel a térségben épülő utak, amelyek egyszerre kötnek össze településeket és közösségeket, és osztják meg a faluközösségeket (Mészáros Csaba).
- 1.5. A problémák kezelése összetett kérdés, hiszen e **települések népessége korántsem egységes**, amely (amiképp Törő Balázs, Mészáros Csaba és Mód László terepmunkái rámutattak) az iskoláztatástól kezdve, a települési fejlesztések, a Nemzeti Park jelentette szocio-naturális környezethez való viszonytól kezdve egészen a helyi identitás elemeivel való azonosulásig jelentős különbségeket eredményezett. A különbségeket azt

is mutatják, hogy nem lehet egységes szociokulturális környezetként, közegként kezelni még ezen aprófalvak faluközösségeit sem.

1.6. A kutatások (elsősorban Marjeta Pisk és Tatiana Bajuk-Sencar munkái) azt is feltárták, hogy makroszinten mindezen problémákból alig látszik valami, és **az Európai Unió szabályozások képtelenek lekövetni a mikroszinten jelentkező problémákat**. A támogatások így sok esetben nem segítik, hanem inkább gátolják, akadályozzák azt, hogy a nemzeti parkok természetvédelmi szempontjai szervesen beépüljenek a helyi gazdálkodásba illetve részét képezzék a helyiek döntési mechanizmusainak.

2. Egyéb módszertani, alapkutatási problémák.

2.1. **A természettudományos és bölcsészettudományi kutatások összehangolásának lehetősége.** E kérdéssel Mészáros Csaba foglalkozott. E két kutatási tevékenységet olykor alapjaiban eltérő foglalatosságnak ítélik meg, amely nemcsak eltérő kutatási kultúrákba beágyazva valósul meg, de eltérőképpen viszonyul az tudományos kijelentés igazságtartalmához; ezek nemcsak különálló/önálló ismeretelméleti rendszerrel rendelkeznek, hanem megkérdőjelezi, hogy létezik-e olyan közös episztémé, amelyen belül érvényesnek tekinthető egy-egy kijelentés. Az antropológus/néprajzos érdeklődése ugyanis egyaránt irányulhat olyan kérdésekre, amelyek empirikusan ellenőrizhetők, és olyanokra is, amelyek empirikus ellenőrzésének lehetősége rendkívül korlátozott, vagy egyenesen lehetetlen.

2.2. Mindezek alapján a néprajztudományt/antropológiát egyszerre jellemzik az empirikus bázishoz való ragaszkodás, valamint az a hermeneutikai kör, amely a kutatott tárgy és a kutató között létrejön. E kettősség miatt az antropológiában/néprajztudományban jelentős mértékű a pluralizmus mind módszertani, mint episztémológiai szempontból, és ezért egyszerre tekinthető társadalom- illetve bölcsészettudománynak. A természettudományos, ökológiai kutatások pedig csak akképpen építhetők be a kutatási eredmények közé (és viszont), **ha ezeket az episztémológiai különbségeket kellő szigorral juttatják érvényre a kutatási eredmények elemzése során.**

2.3. **A természet és társadalom határának a kérdése az antropocén korban.** A fentiekhez hasonló kérdéseket vetett fel a kutatás során az emberi és természeti szféra szétválasztásának kérdése. E témában is Mészáros Csaba végzett elsősorban kutatásokat, felvetve az ontológiai polifónia lehetőségét, illetve azt, hogy miképp lehet egy egysége szocio-naturális közegben szemlélni egy útépítéssel kapcsolatos problémákat a Vendvidéken

2.4. **A táj és az ember viszonyának vizsgálata.** Mészáros Csaba számba vette a néprajztudomány táj fogalmát, annak dinamikus és statikus szemléletét összevetésével. Ezen túl tekintettel arra, hogy a kutatási eredmények népszerűsítésének, bemutatásának egyik alapvető eszköze a néprajzi ismereterjesztő film lett a táj néprajzi szempontú filmes bemutatásáról is tanulmányt írt.

3. A konkrét kutatási kérdésekre az alábbi megoldási javaslatokkal:

Ahogy azt az 1.5-1.6-os pontban végzett kutatások eredményei bemutatták egyféle, minden ágens számára egyaránt elfogadható megoldási javaslatot lehetetlen kidolgozni, de számos olyan terület van, ahol előre lehetne lépni. Ezek egymást erősítve az alapvető problémát is képesek lehetnek tompítani.

3.1. **A helyi agráriumban érdemes a szélesebb spektrumú tevékenységeket előnyben részesíteni**, ahol a termelés és a szolgáltatás többféle spektruma egymás kiegészítve jelenik meg. Ezzel kapcsolatban Mőd László és Maja Godina végzett kutatásokat – rámutatva azokra a lehetőségekre, amikor a növénytermesztés, az állattenyésztés és a turizmus egymást erősítve jelenik meg a térségben. Különösen sikeres példákat hoztak a tőkmagolaj ütés témakörében.

3.2. Hasonlóan fontos lenne **a helyi növény és állatismeret és szénagazdálkodás kisüzemi tapasztalatait bedolgozni** a szélesebb (vagyis a térségre vonatkozó) természetvédelmi törekvésekbe. A szénagazdálkodás fenntartható módszereinek közös megismerése és megismertetése Ulicsni Viktor és Babai Dániel munkájának állt a középpontjában.

3.3. Igen fontos lenne **a helyi hangok megszólaltatása** egy olyan közegben, ahol a civil szervezetek nem igazán erősek, és ahol az országos civil szervezetek tevékenységét bizalmatlanság övezi. Éppen a közmeghallgatás mutatnak rá arra, hogy érdemes, és szükséges bevonni a helyi döntéshozatalba a lakosságot.

4. Tovább lépési lehetőségek

3.1. A kutatás eredményeinek helyi szintű közvetítésében igen fontos szerepet kapott **a helyi tájházak kapcsolatos szakmai tanácsadás, kiállításszervezés és identitásépítő munka**. Ezt elsősorban Mőd László végezte a határ mindkét oldalán magyarajkú közösségekben.

3.2. **A felsőoktatásban is nagy szerepet kapott a kutatási eredmények bemutatása**. A kutatócsapatból hárman is rendszeresen tartottunk 4 egyetemen angolul és magyar nyelven előadásokat ökológiai antropológiai témákban.

3.3. Igen fontos eredmény annak a két kétnyelvű (magyar és szlovén) **néprajzi ismeretterjesztő dokumentumfilmnek az elkészítése**, amelyek helyi (szlovéniai magyar filmesek bevonásával) mutatja be két a kutatás szempontjából kulcsfontosságú kérdést (szénagazdálkodás és tőkmagolaj-ütés), amelyek kiutat jelenthetnek a jelenlegi problémákból.

3.4. További eredménye a kutatásnak az, hogy a projektből és annak kutatóinak részvételével egy újabb kutatás nőtt ki. **Egy Lendület pályázat** (*Lokalitás a globális változások hálózatában: Az ökológiai antropológia mint közvetítő a helyi közösségek és a globális változások között a Kárpát-medencében*) 2021-ben kezdődött. **Emellett egy ERC projekttel** (Hunting for Wild Boar Futures in the Time of African Swine Fever) is szoros együttműködés alakult ki a kutatás végére, amely további együttműködésre ad lehetősége

B) Kutatási eredmények személyekre lebontva:

Mészáros Csaba:

	Idegennyelvű	Magyar nyelvű
Tanulmányok	9	5
Előadások:	7	5
Egyetemi kurzus:	1	2
Kötetszerkesztés:	1	
Adatbázis készítés	1	

Babai Dániel

	Idegennyelvű	Magyar nyelvű
Tanulmányok	6	2
Előadások:	4	2
Egyetemi kurzus:	1	
Kötetszerkesztés:		

Ispán Ágota

	Idegennyelvű	Magyar nyelvű
Tanulmányok	2	2
Előadások:	2	2
Egyetemi kurzus:		
Kötetszerkesztés:		

Ulicsni Viktor

	Idegennyelvű	Magyar nyelvű
Tanulmányok	5	2
Előadások:	3	1
Egyetemi kurzus:		
Kötetszerkesztés:		

Mód László

	Idegennyelvű	Magyar nyelvű
Tanulmányok	3	2
Előadások:	2	3
Egyetemi kurzus:		
Kötetszerkesztés:	1	

Mód László (1 db) és Mészáros Csaba (3 db) idegennyelvű tanulmánya a kutatási beszámoló leadásakor még nem jelent meg. Megjelenésük 2022 nyarán várható.

C) A kutatási eredmények beépíthetősége, felhasználása:

A kutatási eredmények felhasználását három főbb területen látjuk:

1. Az Órségi Nemzeti Park és a Goricko Krajinski Park munkatársaival kiváló munkakapcsolat alakult ki. A kutatási eredmények megosztásra kerültek ezen szervezetekkel, a kommunikáció folyamatos. Az Órségi Nemzeti Park Természetmegőrzési Osztályának munkájába igyekszünk beépíteni a kutatási eredményeinket. Ezt segíti az is, hogy a kutatás az SNN 126230-as projekt végével nem állt meg, hanem jelenleg is folyik a „*Lokalitás a globális változások hálózatában: Az ökológiai antropológia mint közvetítő a helyi közösségek és a globális változások között a Kárpát-medencében*” Lendület kutatás keretein belül.
2. Új módszertani eljárások kerültek kidolgozásra, amelyek a néprajzi és természettudományos ismeretek összeegyeztethetőségének mértékét a továbbiakban növelni képesek.
3. A helyi identitásképzési folyamatokban szerepet játszott a kutatócsoport, bemutatva azt, hogy a határ mindkét oldalán hasonló folyamatok zajlanak le, és érdemes egységes kulturális és természeti övezetként kezelni az Órséget Magyarországon és Szlovéniában, Goricko-t és Vendvidéket.